

YUCOM

Komiteet pravnikaa za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Kršenje ljudskih prava i demokratije **Sistem za rano upozoravanje** **Newsletter No.43**

Da li se novim Zakonom o informisanju ukida sloboda medija?

Narodna skupština Republike Srbije je, na sednici održanoj 31. avgusta 2009. godine, usvojila Zakon o izmenama i dopunama zakona o javnom informisanju. Predlog zakona je pre usvajanja izazvao velike polemike u javnosti, ali i razmirice u vladajućoj koaliciji: neke od članica vladajuće većine su uskratile podršku zakonu, pa je većina morala biti nadjena medju opozicionim stranaka. Zbog nemogućnosti da se odmah obezbedi većina, kao i zbog talasa protesta u javnosti, usvajanje Zakona je odloženo za kraj avgusta.

Novi Zakon stupa na snagu danas, 8. septembra 2009. godine.

Jedna od značajnih primedbi je da se oko Nacrta zakona nije vodila ni javna ni stručna rasprava – za takvu raspravu nije iskorišćena ni jednomesečna pauza korišćena da se obezbedi većina u Parlamentu. Međutim, kako su ovu primedbu najglasnije isticali i oni koji su podržali donošenje oktroisanog Ustava Republike Srbije iz 2006. ne samo bez javne rasprave, nego i bez objavljivanja njegovog teksta pre glasanja u Narodnoj skupštini, ona nije dobila onaj značaj koji bi trebalo da ima: kad je na identičan – dakle, nedemokratski – način „prošao“ Ustav, zašto ne bi i svaki drugi zakon koji je u hijerarhiji pravni akata niži od Ustava.

I pored velikih i teških reči osude kojima još uvek obiluje način na koji se u medijima tretira problem ovog Zakona, ima se utisak da je malo ko pročitao izmene Zakona, što je dovelo do situacije da je u toku kampanja u kojoj su najčešće reči „diktatura“ i „smrt medija“. Da paradoks bude veći, glavni nosioci te kampanje su upravo ljudi koji su tokom 1990tih unazadili medijski prostor u Srbiji, ratni propagandisti, ekstremni nacionalisti, kao što su Nino Brajović ili Milorad Vučelić, ali i sadašnja predsednica Udruženja novinara Srbije Ljiljana Smajlović, donedavna glavna i odgovorna urednica *Politike*, koju je na to mesto postavila Vlada Vojislava Koštunice. Treba pomenuti i Radeta Veljanovskog (docenta na Fakultetu političkih nauka), koji je bio jedan od autora postojećeg Zakona o javnom informisanju. Ove izmene je on, izgleda, doživeo lično jer nije i sam učestvovao u njima, predstavljajući se u javnosti kao jedini „autorizovani“ pisac svih prošlih i budućih zakona koji se odnose na medije, a koji ovom prilikom nije bio „konsultovan“. Zato je neophodno trezveno se osvrnuti

YUCOM

Komitet pravika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

na dobre i loše strane izmenjenog Zakona o medijima, bez strasti i nepotrebne politizacije.

Uočljivo je da je zakon tako normativno ustrojen da ima manje veze sa javnim informisanjem i medijima a više sa kažnjavanjem i finansijskim obavezama koje iz njega proističu.

Osnivanje javnih glasila

Prema novom Zakonu o javnom informisanju javno glasilo može osnovati samo domaće pravno lice (ne može fizičko), koje se upisuje u Registar koji vodi organizacija koja je nadležna za upis privrednih subjekata, a ministar za informisanje propisuje način vođenja tog registra. U Zakonu su ostale odredbe da osnivači pravnih lica koja su osnivači javnog glasila mogu biti i domaća i strana i pravna i fizička lica, ali samo domaće pravno lice može biti osnivač javnog glasila.

Pravo raspolaganja javnim glasilom

Zakon izričito zabranjuje raspolaganje pravom na javno glasilo i pravom na izdavanje javnog glasila i takav ugovor smatra ništavim, međutim ne predviđa druge vrste kazni u slučaju protivzakonitog raspolaganja javnim glasilom. Međutim, postavlja se pitanje i zakonitosti i ustavnosti ovakvog ograničavanja prava raspolaganja.

Registar javnih glasila

U slučaju da javno glasilo izlazi, a nije upisano u Registar, kao i u slučaju kad javno glasilo počne da izlazi pod istim ili sličnim imenom kao glasilo koje je brisano iz registra, koje je prestalo da postoji i koje se ne izdaje, nadležni trgovinski sud će na predlog javnog tužioca izreći **meru privremene obustave delatnosti javnog glasila.** Hitnost ovog postupka se obezbeđuje i tako što je **trgovinski sud dužan da u roku od 12 sata od podnošenja predloga javnog tužioca izrekne meru privremene obustave delatnosti do pravosnažnosti postupka.** Ovo ukratko znači da povreda ovih prava od strane osnivača maltene automatski u roku od 12 sati povlači privremenu obustavu delatnosti.

YUCOM

Komiteet pravnik za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Za ove povrede vezane za registar, **osnivač javnog glasila će se kazniti i novčanom kaznom od 1.000.000,00 do 20.000.000,00** i sud će mu **izreći meru zabrane obavljanja delatnosti izdavanja javnih glasila**, a **odgovorno lice osnivača** javnog glasila će biti novčano kažnjeno od **200.000,00 do 2.000.000,00 din**, a **sud će mu izreći i zaštitnu meru zabrane vršenja određenih dužnosti**.

Treba naglasiti da prema slovu Zakona izgleda da ne postoji mogućnost odlučivanja suda o izricanju navedenih mera, **nego je sud obavezan da ih izrekne**.

Organizacija koja vodi registar dužna je **mesečno da podnosi izvod ministarstvu o novčanom delu osnovnog kapitala svakog osnivača**, kao i **pregled svih javnih glasila čiji je osnivač**, koje ovaj izvod dostavlja **organu koji sprovodi prinudnu naplatu**, koji opet u roku od tri dana obaveštava nadležno ministarstvo za informisanje o svim prinudnim naplatama.

Pretpostavka nevinosti

Za povredu pretpostavke nevinosti koja je definisana: „**ako se u javnom glasilu neko lice označi učinocem kakvog kažnjivog dela, odnosno oglasi krivim ili odgovornim pre pravnosnažne odluke suda ili drugog nadležnog organa**“ predviđene su novčane kazne za privredni prestup:

1. za **osnivača** javnog glasila, novčana kazna od **25% do 100%** :

- **od zbira vrednosti ukupno prodatog tiraža** u štampanim medijima isporučenog distributerima na dan objavljivanja informacije, odnosno **vrednosti prodatog oglasnog prostora u tom broju javnog glasila**,
- **od vrednosti oglasnog prostora u danu u kome je emitovan program u okviru kojeg je objavljena informacija** kod elektronskog javnog.

2. za **osnivača** javnog glasila, ukoliko je povreda pretpostavke nevinosti učinjena **na naslovnoj strani ili u najavama vesti informativnog programa**, novčana kazna:

- u visini koja odgovara **zbiru vrednosti ukupno prodatog tiraža javnog glasila isporučenog distributerima u periodu od sedam dana računajući od dana kada je informacija objavljena i vrednosti prodatog oglasnog prostora u javnom glasilu u tom periodu**, za štampane medije.

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

- u visini koja odgovara vrednosti prodatog oglasnog prostora u javnom glasilu u periodu od sedam dana računajući od dana kada je informacija objavljena, za elektronske medije.

3. za **odgovorno lice** u osnivaču javnog glasila, kao i **odgovornog urednika** novčana kazna od **200.000,00 do 2.000.000,00 dinara**.

Povreda prava maloletnika

Za povredu prava maloletnika, međutim, kazniće se samo **osnivač javnog glasila**, ali ne i odgovorno lice i glavni urednik.

Međutim, **zakon predviđa da ukoliko su ovi prestupi učinjeni prvi put, sud će izreći uslovnu osudu i zaštitnu meru javnog objavljivanja presude.**

Iako je ovako normirana pretpostavka nevinosti upravo ona odredba koja je izazvala najveći otpor novinara i medija, da je često sasvim nekompetentno tumačena kao uvreda ili kleveta, pa se čak raspravljalo i o vrednosnim sudovima zbog kojih će mediji biti ugušeni, potrebno je naglasiti da je odredba koja se odnosi na pretpostavku nevinosti u potpunosti prepisana iz postojećeg Zakona o informisanju (član 37) s tim da je ona do sada bila deklarativnog karaktera, postavljena kao princip. Sada, sa uvođenjem strogih kazni koje se izriču pred trgovinskim sudom u postupku za privredene prestupe, ona dobija drugo značenje, jer su ove kazne previsoko određene, a sam sud u privrednim prestupima ne može da se bavi utvrđivanjem povrede principa pretpostavke nevinosti, nego samo može da konstatuje da neko o kome se piše ili sumnja da je upleten u određene afere nije pravosnažno osuđen.

Važno je naglasiti da se u istoj glavi dosadašnjeg Zakona nalazi i odredba koja zabranjuje govor mržnje, koja je takođe deklarativnog karaktera, ali novim izmenama Zakona, za širenje govora mržnje i diskriminacije nisu predviđene nikakve kazne, tako da je govor mržnje i dalje ostao odredba u Zakonu koja pokazuje da to ne predstavlja društveno opasnu pojavu. Sankcije protiv onih koji sistematski vode kampanje mržnje i harange nisu predviđene, isto kao što nisu predviđene ni sankcije za vođenje kampanje klevetama, što predstavlja jedan od najvećih problema, jer i pored velike štete koja se određenim ljudima na ovaj način čini, ne postoji efikasan mehanizam zaštite od poručениh propagandističkih tekstova. Žrtve ovih kampanja su uglavnom političari evropske orijentacije, predstavnici pojedinih NVO i intelektualci koji odudaraju od opšteprihvaćenih političkih stereotipa.

YUCOM

Komitet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Kazne za prekršaje

I na kraju, samo su **povećane kazne za prekršaje** koji su postojali u dosadašnjem Zakonu.

Tako, ukoliko:

- 1) se javno glasilo objavi bez impresuma propisane sadržine ili ga ne objavi na propisan način;
- 2) nije imenovan odgovorni urednik; ako glavni urednik nema i svojstvo odgovornog urednika; ako je za odgovornog urednika imenovano lice koje uživa imunitet od odgovornosti, odnosno lice koje nema prebivalište na teritoriji Republike Srbije;
- 3) ne ispunjava obavezu čuvanja zapisa;
- 4) ne stavi zapis javnog glasila na uvid u skladu sa odredbama ovog zakona,

osnivač će morati da plati umesto postojećih 100.000 do 1.000.000, 1.000.000,00 do 10.000.000,00, a odgovorno lice umesto predviđenih 10.000,00 – 200.000,00, sada 100.000,00 – 1.000.000,00.

Takođe, **umesto novčanom kaznom od 30.000,00 do 200.000,00 dinara odgovorni urednik javnog glasila, kazniće se za prekršaj kaznom od 100.000,00 do 1.000.000,00 dinara, a osnivač kaznom od 1.000.000,00 do 10.000.000,00”:**

- 1) ako odgovor, ispravku, naknadnu informaciju o ishodu krivičnog postupka, odnosno presudu ne objavi po pravnosnažnoj sudskoj odluci, ili ne objavi u rokovima i na način predviđen ovim zakonom,
- 2) ako objavljivanje odgovora, ispravke, naknadne informacije o ishodu krivičnog postupka, odnosno presude uslovljava plaćanjem naknade.

Ove izmene u visinama kazni za nepoštovanje obaveza čine se opravdanim u cilju uspostavljanja odgovornosti u medijima, mada se može postaviti pitanje njihove visine.

YUCOM

Komitet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

* * *

Za jedan deo pomenutih odredaba novog Zakona može se reći da su bile poželjne pa čak i opravdane, dok drugi deo predstavlja značajno ograničenje slobode izražavanja i javnog informisanja, i to se pre svega odnosi na odredbe vezane za registar javnih glasila i mera koje je sud dužan da izrekne, kao što je zabrana obavljanja delatnosti i sl. Zabrana prava raspolaganja javnim glasilom je protivustavana i nema nikakvog opravdanja.

Pretpostavka nevinosti kao princip je u redu, ali način kako su propisane sankcije, njihova visina i, na kraju, određivanje trgovinskog suda kao merodavnog da utvrđuje da li je povređena pretpostavka nevinosti, govori u prilog tome da je ova oblast uređena tako da bi poslužila vlastima da kontrolišu medije, a ne da zaštite građane od samovolje i lažnog optuživanja.

Ovde posebno treba naglasiti da ogromne kazne koje će osnivači i urednici plaćati ne idu u korist oštećenih, nego u državnu kasu, pa se i s te tačke postavlja pitanje opravdanosti njihovog uvođenja.

I na kraju, odredbe Zakona koje se odnose na hitnost i postupak za naknadu štete ukoliko distributer povredi zabranu diskriminacije javnih glasila, je odredba koju u svakom slučaju treba pozdraviti.

Prognoza:

Ovim Zakonom nije postignut neophodan balans koji je trebalo da obezbedi da se sloboda izražavanja i javnog informisanja ne doživljava kao apsolutno i ničim ograničeno pravo (koje se u Srbiji vremenom pretvorilo u opasno sredstvo različitih centara moći), a da istovremeno nova zakonska rešenja ne dovedu do neopravdanog „gušenja” slobode izražavanja i pravo na javno informisanje, za šta, sada postoji i objektivna opasnost.

Najzad, propust da se odrede jasne i stroge sankcije za širenje govora mržnje koji predstavlja najveću opasnost za slobodu izražavanja – ali i funkcionisanje svih demokratskih institucija u Srbiji - pokazuje da ova vlast nije donela Zakon u cilju zaštite osnovnih vrednosti u društvu, nego radi zaštite sopstvenih političkih interesa.